

For citation / Atf için:

ATASOY, H. & UYANIK, N., (2024), Cumhuriyetin bir sanat ve düşünce kalemi: Recep Bilginer. *Kastamonu İnsan ve Toplum Dergisi – KİTOD* 2(4), 223-240.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13985817>, <https://dergipark.org.tr/pub/kitod>

Cumhuriyetin bir sanat ve düşünce kalemi: Recep Bilginer

An art and thought pen of The Republic: Recep Bilginer

Hülya ATASOY¹

Doktora öğrencisi; Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, 42250, Konya, Türkiye

E-mail: hulyaatasoy0606@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8935-5750

Necmi UYANIK

Prof. Dr.; Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, 42250, Konya, Türkiye

E-mail: necmiuyanik@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3692-3168

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderilme Tarihi / Submission Date:

27/09/2024

Revizyon Tarihleri / Revision Dates:

22/10/2024 (Editör r.), 08/10/2024 (Major r.),

18/10/2024 (Minör r.)

Kabul Tarihi / Accepted Date:

24/10/2024

Etik Beyan / Ethics Statement

- ✓ Makale için etik onay alınmamıştır. Yazar(lar), çalışmanın etik kurul onayına tabi olmadığını beyan eder(ler).
- ✓ Ethical approval was not obtained for this study. The author(s) declare(s) that the study is not subject to ethics committee approval.

Araştırmacıların çalışmaya katkısı / Researchers' contribution to the study

1. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı (50%).

Author contribution: Wrote the article, collected the data, and analyzed/reported the results (50%).

2. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı (50%).

Author contribution: Wrote the article, collected the data, and analyzed/reported the results (50%).

Çıkar çatışması / Conflict of interest

Yazar(lar) bu çalışmada olası bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

The author(s) declare(s) that this study has no potential conflict of interest.

Benzerlik / Similarity

Bu çalışma iThenticate programında taranmıştır. Nihai benzerlik oranı %4'tür.

This study was scanned using the iThenticate program. The final similarity rate is %4.

¹ Sorumlu yazar / Corresponding author

Cumhuriyet'in bir sanat ve düşünce kalemi: Recep Bilginer

Öz

Recep Bilginer, Millî Mücadele yıllarının sonlarına doğru 1922 yılında dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yılları, İkinci Dünya Savaşı öncesi ve İkinci Dünya Savaşı devrinde sıkıntılı bir dönemde geçmiştir. Yazarın anılarının önemli bir kısmı Cumhuriyet, Atatürk devrimleri, özgürlük, tek parti dönemi, imtiyazlılar dönemi, bazen ayrımcılık, kayırmacılık, çok partili döneme geçiş sorunları içerisinde şekillenmiştir. Bu nedenle kendi kuşağının çeşitli sıkıntılarla harcanıp gittiğini düşünmüştür. Hayata atıldığı çocukluk anından gençlik çağına kadar en çok sıkıntı ve haksızlık yaşadığı dönem tek partili yıllar olmuştur.

R. Bilginer, asıl mesleği olan gazeteciliğe CHP döneminde Eskişehir'de başlamış ve İstanbul'da Gazetecilik Enstitüsünde öğrenim hayatını tamamlayarak 1944 yılında *Vatan* gazetesinde çalışmalarını sürdürmüştür. Gazete sektöründe muhabirlik, yazı işleri müdürlüğü yaparken birçok gazete ve derginin sahipliğini üstlenmiştir. 1950 yılından 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne kadar Demokrat Parti döneminde İstanbul Belediyesi'nde çeşitli görevler almıştır. Gazetecilik mesleğinin yanı sıra edebî olarak sanat alanında da önemli tiyatro oyunlarına imza atmıştır. Bu makalede R. Bilginer'in hayatı ile birlikte edebî sanat anlayışı ve düşünce dünyası değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Recep Bilginer, Cumhuriyet Devri Tiyatro, Sanat, Gazeteci

An art and thought pen of the republic: Recep Bilginer

Abstract

Recep Bilginer was born in 1922, towards the end of the National Struggle. His childhood and youth were spent in a difficult period before and during the Second World War. An essential portion of the author's memories was shaped by the problems of the Republic, Atatürk's revolutions, liberty, the single-party period, the privileged period, sometimes discrimination, favoritism, and the transition to the multi-party period. For that reason, he thought that various troubles wasted his generation. From the moment he entered life as a child to his youth, the period in which he experienced the most trouble and injustice was the single-party years.

R. Bilginer started his real profession, journalism, in Eskişehir during the CHP period, completed his education at the Journalism Institute in Istanbul, and then continued his work at the *Vatan* newspaper in 1944. While working as a reporter and editor-in-chief within the newspaper sector, he became the owner of many newspapers and magazines. He held miscellaneous positions in the Istanbul Municipality during the Democrat Party period from 1950 until the May 27, 1960 Coup. In addition to his journalism profession, he also produced significant theater plays in the field of literary art.

This article assesses R. Bilginer's life, his understanding of literary art, and the world of thought.

EXTENDED ABSTRACT

Recep Bilginer was born on May 15, 1922 in Adana. His mother, Hamide Hanım, was a housewife, and R. Bilginer's father was a merchant who fought in Yemen, Çanakkale, and the War of Independence and was interested in horse racing. His paternal grandfather, Mustafa Agha, was the Tataraga of the Cilicia region, which included Aleppo and Konya in the Ottoman Empire.

Recep Bilginer, born one year before the foundation of the Republic of Turkey, witnessed the troubles after the War of Independence and the 1929 World Economic Crisis in his childhood and the poverty and troubles caused by World War II in his youth. R. Bilginer's world of thought was influenced by the geography in which he lived. He always displayed a democratic, republican, and Atatürkist attitude towards events that significantly affected the history of Turkey, such as the single-party period, freedom, and the transition to the multi-party period. During R. Bilginer's childhood and youth, one-party life dominated, and R. Bilginer suffered the most injustice.

R. Bilginer started working as a reporter for the *Vatan* newspaper, which supported the opposition party DP during the CHP government in 1944. In 1945, he served as the editor-in-chief of the newspaper *Söz Milletini* and his colleague A. Kadir Gürol. He was unjustly detained for three months because the poem critical of the government, titled "Milletimin Efendisi İşte Bu," published in this newspaper, "insulted the government and put the government in a humiliating situation" according to Article 159 of the Turkish Penal Code. In journalism, he worked as a manager, editor-in-chief, and in various positions as a reporter (police reporter, courthouse reporter, university-school reporter, province-municipality reporter, economy-market reporter, and political party reporter) in many

newspapers and magazines. Between 1950 and 1955, R. Bilginer served as a Council Member and Permanent Commission Member in the Istanbul Municipality on the Democratic Party list. After doing this job, R. Bilginer and Ahmet Emin Yalman began to part ways because Vatan newspaper's editor-in-chief, Ahmet Emin Yalman, was concerned about being an impartial journalist after R. Bilginer stepped into politics. He published Akın newspaper with two journalist friends in 1951, and later, R. Bilginer worked in Cumhuriyet, Ekspres, and Hakikati Tasvir newspapers.

Although he was not a candidate in the elections held in 1955, he served as the municipal council auditor at IETT, representing the city council until the 1960 revolution. After the May 27 Coup, it was seen that the sphere of influence of journalism was restricted, and R. Bilginer turned to theater writing during this period. In addition, while R. Bilginer was a member of the Association of Letterers, apart from his playwriting, he founded the Turkish Theater Writers Association in 1966, together with many artists. He served as the General Secretary of this association and its president after 1990 and fulfilled the duties of founder and president of the Theater and Television Writers Association. He was a Board Member of the Turkish National Commission for UNESCO between 1978-2002 and a Founding Member and Board Member of İLESAM between 1985-1991. He was a member of the Scientific Board and Executive Board of the Atatürk Cultural Center, affiliated with the Atatürk Supreme Institution, between 1989 and 2000. Moreover, the author also served as Secretary General of the Executive Committee of the International Theater Institute until he died in 2005.

R. Bilginer, who has nearly forty works, has worked in literary fields such as memoirs, poetry, reviews, essays, novels, screenplays, and theatre. He started his first experience in literature with poetry and wrote his first book in the review genre. He also received the İlhan İskender Most Successful Playwright Award in 1969, the Scientific Service Foundation Yunus Emre Grand Award in 1976, the TDK Theater Award in 1989, and the Ministry of Culture and Tourism Best Playwright Award in the same year.

R. Bilginer aimed to do good deeds throughout his life, stood by the oppressed, and adopted the principle of being on the side of honesty. For this reason, while writing his works, he tried to ensure Turkish society's cultural, social, and political integrity, warn people against evil, and raise their awareness. As a result, he aimed to fulfill this duty in his journalism profession and works of art such as poetry, theater, and novels.

Keywords: Recep Bilginer, Republican Era Theater, Art, Journalist

GİRİŞ

Recep Bilginer iki savaş arası dönemin sıkıntılarıyla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti devirlerini neredeyse bütün yönleriyle yaşamıştır. Cumhuriyet devrimlerinin ilk kuşak çocukları olarak eğitimini almış ve devrimin olağanüstü şartları içerisinde kişiliği şekillenmiştir. Bu açıdan sanata olan ilgisi de doğrudan Cumhuriyet'in tasarımıyla ilgili bir durum olarak görülmelidir.

Tiyatro tarihine sanat felsefesi açısından bakıldığı zaman, tarihi yeniden yaşatan tiyatro, Aristoteles'in deyimiyle bir eylemin taklidi olup M.Ö. 5. yy'a rastlayan Yunan mitolojisi olan Tanrı Osiris'in ölümü, gömülüşü ve yeniden dirilişini anlatan dinsel törenin uygulanış biçimini temsilen *Abidos Acı Çekme Oyunu*'na dayanmıştır. Tiyatro biliminin esas işlevi tarih yapmak değil, geçmişte oynanmış senaryoları yeniden kurgulamaktır. Bir nevi tiyatro bilimi, tarihi bir yol, bir araç olarak kullanmış ve bütün çağların, ulusların dilini, kültürünü, oyun sanatını, tekniğini sergilemekte yardımcı olmuştur (Konur, 2013, s. 2-3; Özgü, 1970, s. 7, 10). Tiyatronun ödevi her şeyden önce seyirci ile olan ilişkiyi sağlamlaştırmak ve senaryo-oyuncu-seyirci birliğini sağlamaktır. Bu etkileşim ile tiyatronun uyaran ve aydınlatan görevi gereği tiyatro; Yunanlılardan bu zamana kadar insanların niteliklerini, kıskançlıklarını ve kötü duygularını olumlu yönde değiştirecek bir etkiye sahip olmuştur. Ayrıca tiyatro aracılığıyla tarihin yeniden hatırlanması, canlanması sağlanmış ve tiyatro geçmişten alınan derslerle bugünü daha doğru yaşamayı, geleceğe daha iyi hazırlanmayı amaçlamakla birlikte bir noktada

istemeden de olsa “yargıçlık” rolüne bürünmüştür (Özgül, 1971, s. 10; Semercioğlu, 2020, s. 28; Turinay, 2010, s. 459). R. Bilginer de tiyatronun bu gücünden faydalanmış ve senaryolarını inşa ederken bu durumu nitelikli bir şekilde kullanmıştır.

Türkiye’de Batı tarzı tiyatronun ilk gelişimi, Abdülmecit döneminde, I. Dünya Savaşı öncesinde Şehremini Cemil Paşa’nın ünlü Fransız tiyatro adamı Andre Antoine’yi İstanbul’a çağırması ve bu sanatçının çalışmaları sonucu Dar’ül-bedayi’nin temellerini atmasıyla oluşmuştur. Cumhuriyet Dönemi’nde ise Atatürk bir nevi devlet eliyle tiyatro alanında eğitim ve öğretim kurumları açtırmış ve öyle ki 1932 yılında Halkevlerinin tiyatro kollarını, 1936 yılında da Ankara Devlet Konservatuvarını kurdurmuştur (Tuncel, 1976, s. 15-16).

Tiyatro sanatı yukarıda görüldüğü üzere toplumun kültürel, içtimai, siyasal bütünlüğünü sağlama aracı olarak kullanılmış ve bir nevi sosyal öğretim özelliğini taşımıştır. İlerleyen yüzyıllarda ise bu görevi gazete devralmıştır. Gazete özellikle 20. yy’ın ortalarına kadar halkı uyarmak ve bilinçlendirmek amaçlı oldukça etkin ve yaygın eğitim kurumu hâline dönüşmüştür (Tural, 2005, s. 402).

R. Bilginer’in öncelikle gazeteci kimliği açısından konuya bakılacak olursa Türkiye’de I. Dünya Savaşı öncesinde yerel gazetelerin sayıları devletin desteği ile artmış iken savaş zamanında durgunluk yaşanmıştır (İnuğur, 2005, s. 352-355). Savaş sonunda Millî Mücadele süreciyle halkın desteği sonucu yerel gazetelere yeniden ilgi artmış ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda en önemli haber ajanslarından biri olan Anadolu Ajansı faaliyetlerini sürdürmüştür (Topuz, 2003, s. 138). Dahası Cumhuriyetin ilke ve inkılaplarını desteklemeyen yayın kuruluşları Takrir-i Sükûn Kanunu’nun etkisiyle yayın hayatından çıkarılmış ve gazeteciler yeri geldiğinde yargılanmışlardır. 1946 yılında Çok Partili Dönem’in yaşandığı özgürlük atmosferinde 1931 tarihli Matbuat Kanunu’nun 50. maddesi (*Memleketin politikasına dokunacak yayından dolayı, Bakanlar Kurulu kararıyla gazete ve dergiler geçici olarak kapatılabilirler.*) kaldırılmış (Topuz, 2003, s. 158-159, 184) ve İstanbul dışında da yerel ve özel gazetelerin sayısında artış görülmüştür (Ayhan, 2008, s. 75-99). Ancak bazı dönemlerde *tek parti- tek reis* alışkanlığı terk edilememiş ve başa geçen hükümet, iktidar olan partiye yapılan muhalif yazılardan ötürü tutuklamalar ve haksız yargılamalarda bulunmuştur. Yine de adalet er ya da geç yerini bulmuş ve ülke içerisinde demokrasiye inanan, geleceğe umutla bakan tarafsız gazeteciler de var olmaya çalışmıştır.

Bir ülkenin basın ve yayın hareketleri daima o ülkenin siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik alanlardaki gelişmeleriyle paralellik göstermiştir. Gazeteciliğin büyük sorumluluğu olduğu ve halkı bilinçlendirmede önemli rol oynadığı aşikâr olup R. Bilginer gibi tarafsız gazetecilerin bazı yazıları, tarihi analiz etmekte ve anlamakta kolaylık sağlamıştır.

Bu araştırma metninde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. R. Bilginer’in hayatı, eserleri ve sanat anlayışı ile ilgili önemli bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca R. Bilginer’in özellikle tiyatro eserlerini tahlil eden lisans tezi, yüksek lisans tezi ve makalelerden faydalanılmıştır. Bu araştırma metninde R. Bilginer hakkında daha önceden yazılan eserlerden farklı olarak onun düşünce dünyası ve sanat anlayışı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Özellikle R. Bilginer’in anı türünde kaleme aldığı *Hapisliğim, Hapishane Penceresi, Hapishane Bir Gazeteci, Üç İktidar ve Üç Hayal Kırıklığı* adlı eserler incelenmiş ve yirmi üç yıllık dostu olan Prof. Dr. Sadık Tural ile R. Bilginer hakkında röportaj yapılmıştır. Ayrıca R. Bilginer, 2000 yılında TRT 2’de

yayınlanan “Başarı Basamakları” ile 2002 yılında Aydan Aydın’ın sunduğu “Cem Radyo’da Dosttan Dosta Sohbetler” adlı programlara konuk olarak katılmıştır. Bu programlarda R. Bilginer’in özgeçmişine dair önemli bilgilere rastlanılmış ve bu bilgiler kaynak olarak kullanılmıştır.

RECEP BİLGİNER VE AİLE HAYATI

R. Bilginer, 15 Mayıs 1922 tarihinde Adana’da Hükümet Konağı’na yakın iki katlı bir evde doğmuştur. Dünyaya geldiğinde *Yılmaz* adını alan yazarın, gözlerindeki rahatsızlığını tedavi etmek amaçlı gittikleri hocanın telkini üzerine Recep ayında doğmasından mütevellit adı *Recep* olarak değiştirilmiştir (Taştan, 2008, s. XII; Yurtseven, 1998, s. 4). Annesi Hamide Hanım, ev hanımı olup Türkmenistan’dan Kerkük’e oradan da Çukurova’ya göç eden bir ailenin kızıdır. Babası da Yemen, Çanakkale ve Millî Mücadele’de savaşmış toplamda 9 yıllık askerlik görevini (Recep Bilginer doğduğunda babası askeredir.) yerine getirmiştir. Ayrıca babası at yarışlarına meraklı bir tüccardır. Babasının dedesi Mustafa Ağa, Osmanlı Devleti’nde Halep ve Konya’yı içine alan Kilikya Bölgesi’nin Tatarbaşısıdır.² Babasının dedesi Tanzimat Dönemi’nde, İstanbul’daki Mektebi Tatarna’dan mezun olmuş ve Kilikya bölgesine Tatarbaşısı olarak atanmıştır (Bilginer, 2005, s. 116; Ener, 2009, s. 16; Ener S., 2020, s. 1; Taştan, 2008, s. XI; Yurtsever, 1998, s. 4-6).

İkinci Dünya Savaşı’nın başladığı günlerde R. Bilginer, Türkiye’nin toplantılarında, sokaklarında “Vatandaş Türkçe konuş”, “Vatandaş yerli malı kullan” afişlerinin olduğunu, Kurtuluş Savaşı’nın sıkıntılarının, kahramanlıkların konuşulduğu dönemlerde gençliğinin geçtiğini belirtmiştir (Bilginer, 2005, s. 116).

Adana’da saat kulesinin yanında bulunan İnkılap İlkokulunda örgün eğitime başlamış ve henüz okula başlamadan abisinin kitaplarını okumaya ve oradaki şiirleri ezberlemeye çalışmıştır. Okul yıllarında sosyal derslerinin yanında sayısal derslerde özellikle de matematik dersinde de başarı göstermiştir. 1933 yılında ilkokulu bitirdiği zaman Konya Beyşehir’e taşınmışlardır (Dündar ve Özgentürk, 2005, s. 89; Ener, 2009, s. 17; Taştan, 2008, s. XII).

R. Bilginer’in babası Ayşe adında bir kadını kuma olarak evlerine getirmiş ve bu kadın aynı evde yaklaşık bir ay kalmıştır. Annesi bu olaydan sonra vefat etmiş ve babası da oldukça sarsılmıştır. Ayrıca babası askerden dönünce birtakım maddi sıkıntılara girmiş ve vakti zamanında Tatarbaşısı olan dedesinden kalan mirası almak için uğraşmıştır. İlerleyen süreçte babası Serbest Fırka’ya üye olmuş ve iktidara muhalefet olduğu için oldukça fazla düşman kazanmıştır. Siyasi gücü bulanan bazı kişiler, babasının dedesinden kalma mirasa el koymuşlar ve babası her türlü kanuni yolları denese de bu işten kazançlı çıkamamıştır. İlkokuldayken öksüz kalan yazar, ortaokulda babasının rahatsızlığı ile ilgilenmiş hatta bu yüzden devamsızlıktan kalarak okulu bir yıl geç bitirmek zorunda kalmıştır. R. Bilginer, babasının hem karısı Halime’ye yaptıklarından hem de miras meselesinde haksızlığa uğramasından dolayı oldukça çok üzüldüğünü ve annesinin ölümünden 4 yıl sonra babasını kaybettiğini belirtmiştir (Bilginer, 1998, s. 11-12; Taştan, 2008, s. XII-XIII).

R. Bilginer’in abisi Adana Belediyesinde çalışan bir memur iken Serbest Fırka yanlısı olduğu için şefi tarafından istifaya zorlanmış ve Konya’nın Beyşehir ilçesine taşınarak memuriyetini devam ettirmiştir. Babasına ve abisine yapılan haksızlık ve siyasi tutumlar, ilerleyen süreçlerde

² Posta hizmetlerinde çalışandır.

R. Bilginer'in siyasi görüşünü ve edebî kişiliğini önemli ölçüde etkilemiştir. Öyle ki babasına ve abisine yapılan siyasi haksızlıkların da etkisiyle tek parti hükümetine karşı çok partili siyasi yaşamı savunmuştur. Vatan gazetesinde muhabir iken Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar ve ikinci adamı Adnan Menderes'in neredeyse bütün Anadolu gezilerine katılmıştır (Taştan, 2008, s. XIII, XVI).

R. Bilginer, ergenlik çağlarında futbol ve voleybol oynamış ve bu alanlarda oldukça başarılı olmuştur. Tiyatro ile okul yıllarında ilgilenmeye başlamış ve Adana Karacaoğlan, Konya, Beyşehir ve Eskişehir Halkevlerinde; Müzik, edebiyat ve temsil kollarında çalışmalar yapmıştır. İdealinin aslında öğretmen olmak olduğunu ifade eden R. Bilginer, bunun için konservatuvara girip şan bölümünde eğitim görmek ve sahnede arya söylemeyi düşlemiştir. Konya'da okurken okulun her yıl düzenlendiği piyeslerde sahne almış ve bu dönemlerde sesinin güzelliğini fark eden hocası Arif Şahap, onun Devlet Konservatuvarı Şan Bölümü'ne seçilmesinde ön ayak olmuştur. 1939 yılında Devlet Konservatuvarı Opera Bölümü'ne girmeye hak kazanmış ancak Konya Kız Lisesinde okuyan kız arkadaşı ona duyduğu özlemi dile getirerek geri çağırmış, böylelikle R. Bilginer gençlik aşkı için Ankara'daki eğitimini yarıda bırakıp Konya'ya dönmüştür. Daha sonra İstanbul'a gelerek *Vatan* gazetesine girmiştir. Yüksek öğrenimini de İstanbul'da Gazetecilik Enstitüsünde tamamlamıştır (Bilginer, 1984, s. 15; Bilginer, 2005, s. 13-14; <http://youtu.be/7tLmQjd1i7M?si=ISQI51sUrPrSfEm>, 2024; <https://www.youtube.com/watch?v=DLuBTN926J8>, 2024; Taştan, 2008, s. XIII, 1).

R. Bilginer'in askerliğini yaptığı demiryolu bölüğü Sivas'tan Eskişehir'e nakledilmiş ve R. Bilginer, askerliğini bu şehirde yapmıştır. R. Bilginer yaşamı boyunca üç kez evlenmiştir. 1945 yılında ilk eşi olan İclal Hanım ile Eskişehir'de tanışmış ve bu hanımefendiden, ileride ünlü gazeteci olan Tülay ve Engin adında iki çocuğu olmuştur. Daha sonra Mahpeyker Hanım ve en sonunda da Maliye Bakanlığı Gelirler Başkontrolörü Gülsen Güngör Hanımefendi ile evlenmiştir (Bilginer, 1998, s. 19; Taştan, 2008, s. XIV, XVIII).

R. Bilginer, kızı Tülay Bilginer ile "Kör Öfke" adlı, "Sözde Ermeni Sorunu"nu işleyen bir dizinin senaristliğini yapmıştır. Ancak bu dizinin TRT'de yayımlanması sakıncalı bulunmuş ve bu durumu sert şekilde eleştiren R. Bilginer, diziyi engelleyenlerin kötü niyetlerini kamuoyuna göstermek için 17 Haziran 2005 yılında İstanbul'dan Ankara'ya gelmiştir. Burada bir kooperatif toplantısına katılmış ve saat 17.00 sularında kalp krizi geçirmesi sonucu hayatını kaybetmiştir³ (<https://www.youtube.com/watch?v=2Uu14T5dCNQ>, 2024; Taştan, 2008, s. XVIII; Tural, 2005, s. 400; Tural, 2024).

Ünlü Piyanist Yavuz Özışık'a göre (<http://youtu.be/7tLmQjd1i7M?si=ISQI51sUrPrSfEm>, 2024) R. Bilginer, İtalyan müziğine çok ilgi duymuş ve bir tarihte İtalya'da düzenlenen bir müzik yarışmasında jüri üyesi olarak görev almıştır. Ayrıca R. Bilginer yaşamının sonlarına doğru Atatürk Kültür Merkezinde Bilim Kurulu ve Yürütme Kurulu üyeliği görevini yürütmüş, ayda bir veya iki sefer Anadolu'nun çeşitli yerlerinde "İnsan Atatürk" adlı Atatürk'ün insanı

³ R. Bilginer, ilk müdahale için Hacettepe'ye kaldırılmış ancak yaşamını yitirince bir ambulans vasıtasıyla İstanbul'da bir hastaneye sevk edilmiştir. Cenaze töreni üç gün sonra yani 20 Haziran'da İstanbul Gazeteciler Cemiyetinde düzenlenmiş ve törene birçok üst düzey kurumdan yöneticiler katılmıştır. Devlet Sanatçısı ünvanına sahip olması sebebiyle Cumhurbaşkanlığı, TBMM ve Başbakanlıktan taziye mesajları yollanmıştır. Bilginer için en son olarak Teşvikiye Camii'nde namaz kılınmış ve cenaze Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.

yanlarını anlatan konferanslar vermiştir. R. Bilginer'in bu konferansları vermesindeki temel amacı; Atatürk'ün yalnızca bir devlet adamı olmadığı, onun da bir insan olarak aşk, sevgi, üzüntü gibi duyguları yaşadığını anlatmaktır. Böylelikle bir liderin putlaştırılması önlenmeye çalışılmış ve Atatürk ile halkın bağı kuvvetlendirilmesinde yardımcı olunmuştur. Ayrıca R. Bilginer, Atatürk'ün 57 yaşında ölmesini mucize olarak görmüş ve onun yaşadıklarına kimsenin dayanamayacağına dair görüşünü dile getirmiştir. Yukarıda görüldüğü üzere R. Bilginer'in anılarının önemli bir kısmı sıkıntılı bir devirde geçmiştir. (Bilginer, 2005, s. 9; <https://www.sabah.com.tr/yasam/recep-bilginer-kimdir-recep-bilginer-eserleri-hayati-sanat-anlayisi-ve-edebi-kisiligi-e1-6312298>, 2024; <https://www.youtube.com/watch?v=DLuBTN926J8>, 2024; Taştan, 2008, s. VII).

İŞ HAYATI

R. Bilginer; gazetecilik hayatında birçok gazetede yöneticilik, yazı işleri müdürlüğü, muhabirlik (polis muhabirliği, adliye muhabirliği, üniversite-okullar muhabirliği, vilayet-belediye muhabirliği, iktisat-piyasa muhabirliği, siyasi parti muhabirliği) yapmış ve böylelikle gazetenin bütün basamaklarında yer almıştır (Dündar ve Özgentürk, 2005, s. 89; Taştan, 2008, s. XV).

R. Bilginer bir anlamda Eskişehir'de edebî kültürünün, İstanbul'da da siyasi görüşlerinin temellerini atmıştır. Eskişehir ve İstanbul'daki bazı dergilerde şiirlerine yer verilirken ilk şiirini⁴ Konya'da yayım hayatına devam eden *Babalık* gazetesinde yayımlamıştır. *Eskişehir* adlı günlük çıkan bir gazete haftanın bir günü tamamen edebiyat yazılarıyla çıkmıştır. R. Bilginer, ailesiyle Adana'dan Beyşehir'e göçtüklerinde bu gazeteye, oturdukları yerin adını⁵ mahlas olarak kullanarak şiirlerini göndermeye devam etmiştir. R. Bilginer, *Eskişehir* gazetesinin edebiyat sayfasıyla birlikte *Türk'e Doğru* ve *Bozkır* adlı dergilerde de şiir yazmaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında hâkim olmaya başlayan özgürlük havasıyla beraber *Eskişehir* gazetesinde edebiyat dışında her gün özellikle siyasi konulara ve geçim sıkıntılarına değinmiştir. Çocukluğunda yaşadığı ve ailesinin siyasetçiler yüzünden uğradığı haksızlıkları da unutmuyarak rahatsız olduğu ve vatandaşlık görevi olarak gördüğü yanlış siyaset politikalarıyla ilgili görüşlerini muhalif bir tavırla yazılarında ortaya koymuştur. 1946 yılında tek parti dönemindeki iktidarı eleştiren yazılardan mülhem on beş günde bir yayımlanan ilk dergisi olan *Düşünce*'de "muhafelet korkusu" temalı bir karikatür yayımlamıştır. Bu derginin kapağının alt kısmına "Korkunun ecele faydası yok." yazısını yazmıştır. Eskişehir'de *Ses Işık* gazetesinde de yazılar yazmış ve eş zamanlı olarak *Vatan* gazetesinin bölge muhabirliğini yürütmüştür. 1953 yılında gazeteci birkaç arkadaşı ile *Yeni Çağ* adında hem dergi hem de günlük siyasi bir gazete neşretmiştir (Bilginer, 2005, s. 22-23; Taştan, 2008, s. XIV).

1945 yılında *Vatan* gazetesinin Eskişehir ve çevresinin muhabirliğini yapmış ve meslektaşları A. Kadir Gürol ile birlikte "*Söz Milletini*" adlı günlük çıkarılan gazetenin sorumlu yazı işleri müdürlüğünü de yürütmüştür. Gazete ve dergilerde yayımladığı birkaç yazısını *Vatan* gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'a göndermiş ve *Vatan* gazetesinin merkez kadrosunda gazeteci olarak bulunmak istediğini bildirmiştir. Yalman, bu duruma cevaben merkez kadrosunda yer olmadığı ancak bölge muhabirliğinde başlayabileceğini söylemiş, böylelikle R. Bilginer, Eskişehir bölge muhabiri olarak işe başlamıştır. (Bölge muhabirliği; Eskişehir, Afyon, Kütahya,

⁴ "Trenler ve Raylar" adlı ilk şiirini bu gazetede yayımlamıştır.

⁵ "Beyşehir" mahlasını kullanmıştır.

Bilecik ve Konya'yı kapsamaktadır.). Eskişehir'deki yazılarında köylülerinin kuraklık nedeniyle zor duruma düşmelerine yer vermiştir. Buna göre hükümetin hayvan yemi olarak dağıttığı kepeğin bir kısmıyla köylüler ekmek yapıp kendi karınlarını güçlkle doyurmaktadırlar. Bu yazılan habere Eskişehir Valisi ve CHP İl Yönetim Kurulu sıcak bakmamış ve bir polis memuru tarafından yaptığı her hareket yakın takip altına alınmıştır (Bilginer, 1959, s. 4; Bilginer, 2005, s. 24; Taştan, 2008, s. XV).

R. Bilginer, "Milletimin Efendisi İşte Bu" adlı şiirinde ekonomik sıkıntılara şu şekilde yer vermektedir:

Yağ çıkarır bal çıkarır yiyemez/Bayramda da yeni bir şey giyemez/O derdini kimselere diyemez/Milletimin efendisi işte bu/Hükümetle rabtası teması/Tahsildarla, Jandarma köy ağası/Her üçü de köylünün baş belası/Milletimin efendisi işte bu/Bir gün Onu bir jandarma çağırır/İşitmedi çünkü biraz sağır/Bir ses ona – Eşek! diye bağırır/Milletimin efendisi işte bu (Bilginer, 1959, s. 51).

Atatürk'ün 1930 yılında söylediği "Milletin efendisi köylüdür" söylevi ile "Bizim hükümetimiz halk hükümetidir" sözlerini kendisinden sonra yönetime gelen kişilerin özünü anlamadıkları, Atatürk'ün "Halk için halkla beraber" ilkesini daha sonra "Halk için halka rağmen" düsturuna çevirdikleri görülmüştür. "Hak yok vazife var" sözünün "Halk yok emirlere uymak var" sloganına dönüştüğünden bahseden R. Bilginer, "Milletin Efendisi İşte Bu" şiirini bir eleştiri amaçlı yazmış ve milletin yaşadığı hazin durumu bu şiirinde ve çeşitli tiyatro yazılarında ifade etmeye çaba sarf etmiştir. 2005 yılında dünyadan göç eden R. Bilginer, geleceğe umutla bakmaya çalışmış ancak bir gün "Milletin Efendisi İşte Bu" şiirinde bahsedilen 'köylü' kavramının daha da genişleyerek "millet" kavramı haline dönüşüp "Ülkemin Milleti İşte Bu" şiiri haline gelmesinden büyük endişe duymuştur (Bilginer, 2005, s. 100-101). Günümüzde yaşanan ekonomik krizinde de halkın birtakım maddi sıkıntılar yaşadığı görülmekte ve R. Bilginer'in korkusuna ortak olunmaktadır.

21 Şubat 1947 tarihinde *Vatan* gazetesinin merkez kadrosuna alınmıştır. Ancak 23 Şubat 1947 yılında Sirkeci'de kaldığı otelde iki polis muavini gelmiş ve Babıali'deki işportacıdan tanesini 25 kuruşa aldığı iki kitap ile Emniyet Müdürlüğü'ne götürülmüştür. *Söz Milletin* adlı gazete Eskişehir'de yayımlanan Demokrat Parti'nin bir yayın organı olup bu gazetenin sahipleri olan A. Kadir Gürol ve R. Bilginer yazmış oldukları "Milletimin Efendisi İşte Bu" adlı manzumenin Türk Ceza Kanunu'nun 159. maddesine hükümete hakaret edildiği ve hükümeti düşük düşürücü duruma soktuğu belirtilerek bu gerekçe ile tutuklanmışlardır. R. Bilginer henüz 24 yaşında evli ve iki çocuk babası iken önce Sultanahmet Cezaevi'ne daha sonra da Eskişehir Cezaevi'ne tevkif edilmiş ve toplamda üç ay hapis yatmıştır. 24 Nisan 1947 tarihinde Eskişehir'de Ağır Ceza Mahkemesi'nde duruşmaya çıkmıştır. Bu dönemde *Söz Milletin* adlı gazete kapatılmış üstelik savcı da R. Bilginer ve Gürol'un beş yıla kadar mahkûm olmalarını istemiştir. Tahmin edileceği üzere bu dönemdeki Türk adalet sistemi iktidar partinin elinde olup yargı sisteminde birkaç aksaklıklar mevcuttur. Ancak avukatlarının savunmasından sonra Savcı da tahliye edilmeleri konusunda hemfikir olmuş ve sanık olan R. Bilginer ve Gürol iki yüz elliser lira kefaretle tahliye edilmişlerdir. Eskişehir cezaevinden çıktıktan sonra İstanbul'a dönen R. Bilginer, *Vatan* gazetesindeki işine geri dönmüştür. İlk aldığı görev ise "Hazine-i Evrak" da yani arşiv müdürlüğünde röportaj yapmak olmuştur. Bu dönemde bazı değerli tarihî belgeler kese kâğıdı yapılmak amacıyla Bulgaristan'a kilo ile satılmıştır. Bu belgeler önceleri

vagonlarla gönderilmiş ancak fark edilince durdurulmuştur. R. Bilginer de bu işi açığa çıkarmak için uğraşmıştır. Ayrıca Bilginer, *Vatan* gazetesinin yönlendirmesi ile Malatya, Adana, Konya, Maraş, Diyarbakır, Manisa, Aydın, İzmir ve İstanbul gibi illerde düzenlenen parti mitinglerine katılmıştır. 1950 seçiminden sonra da R. Bilginer, *Vatan* gazetesi bünyesinde partiler muhabiri olarak il ve ilçe örgütlerindeki gelişmeler hakkında bilgi toplamıştır. R. Bilginer *Vatan* gazetesinin kadroları olan Deniz-Tekel muhabirliği ve adliye muhabirliği görevini de icra etmiştir. Eskişehir Hapishanesi'nde iken dilsiz bir arkadaşından işaret dili öğrenmiş ve ilerleyen süreçlerde adliye muhabirliği yaptığı esnada ağır ceza mahkemesindeki dilsiz mübaşir ile iletişime geçerek yetişemediği duruşmalarda neler olduğuna dair bilgiler almıştır. Hatta bir süre adliye muhabirliği yaptıktan sonra polis muhabirliğine başlayan R. Bilginer, İstanbul'un Avrupa yakasında özellikle Sultanahmet civarında işlenen cinayet ve idam sonucu ölen insanların haberlerini yazmaktan uyuyamaz olmuş hatta kendisini içkiye vermiştir. Gazetede muhabirliğinin yanında bir de on lira karşılığında hikâye yazarlığı, *Hafta* dergisinde yazı başına yirmi liraya röportajlar yapmıştır (Bilginer, 1959, s. 4, 7-8, 14,50, 82, 95, 102, 104; Bilginer, 2005, s. 59, 60, 62, 71, 139, 151).

R. Bilginer 1950-1955 yılları arasında Demokrat Parti listesinden İstanbul Belediyesi'nde meclis üyesi ve daimî komisyon azalığı yapmış ve bu işi yapmasıyla birlikte *Vatan* gazetesi ile arasında yollar ayrılmaya başlamıştır. Ahmet Emin Yalman, DP'nin iktidara gelmesinden kısa süre sonra birtakım kişisel yanlışları sürdürmesinden dolayı DP'ye olan desteğini geri çekmiş ve R. Bilginer'in gazetecilikte tarafsız olması konusunda endişelerinden ötürü istifa etmesini istemiştir (Bilginer, 2005, s. 156-158; <https://www.youtube.com/watch?v=2Uu14T5dCNQ>, 2024; Taştan, 2008, s. VII, XVII).

Vatan'dan ayrıldıktan sonra 1951 yılında arkadaşları ile günlük olarak yayınlanan *Akın* gazetesini çıkarmaya başlamışlardır. Anılarında bahsettiğine göre, bu gazetenin kurulmasında Adnan Menderes'in de rolü olmuştur. İlerleyen süreçlerde *Akın* gazetesinde ortaklık sorunu ortaya çıkmış ve R. Bilginer bu gazeteden ayrılmıştır. Tekin Erer ve Cavit Yamaç Beyler, Recep Bilginer'i ortaklıktan bir noter ihtarnamesiyle çıkarmışlardır. Gazeteyi bu ikili daha fazla yürütememiş ve ilerleyen süreçlerde gazete kapanmıştır. Ancak R. Bilginer, kolektif şirket ortaklığından kaynaklı yıllarca şirketin borçlarını ödemek zorunda kalmıştır. Bilginer bu kopuştan sonra uzun bir süre politikacılardan uzak kalmaya karar vermiş ve politikayı ateşe benzeterek "yaklaşınca yaktığından, uzaklaşınca da üşüttüğünden" bahsetmiştir (Bilginer, 2005, s. 163-167; <https://www.youtube.com/watch?v=2Uu14T5dCNQ>, 2024).

1954 yılında üyesi olduğu Gazeteciler Cemiyeti'nin -daha sonra Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ismini alır.- yönetim kurulu üyesi olmuş, kısa bir süreliğine Hürriyet Vakfı'nda Gazeteciler Cemiyeti temsilcisi olarak yönetim kurulu üyeliği yapmış ve 1994 senesine kadar da bu kuruluştaki Genel Sekreterlik ve Bakan Yardımcılığı sorumluluğunu yerine getirmiştir. 1955 yılında yapılan seçimlerde aday olmamış ancak 1960 ihtilaline kadar belediye meclisini temsilen İETT'de belediye meclisi murakıblığı görevini üstlenmiştir (Bilginer, 2005, s. 107; Tural, 2024).

1960 yılında R. Bilginer, gazetelerin radyo programları kapsamında, her cuma saat 20.00'da "Şehirden Şehre" adlı radyo programını sunmuştur. 27 Mayıs'ta yapılan darbe nedeniyle nöbetçi subay, R. Bilginer'in radyoda yayınlacağı Samsun şehrinin konumunu, tarihini, özelliklerini, önemli kişilerini ve yaşadığı önemli olaylarını kapsayan konuşma metnini

incelemiştir. Radyo kumandanı, metnin şu parçasını okumuştur: “Romalı Lucullus, Samsun’u kuşattığında, şehrin kumandanına, teslim olması için üç günlük bir zaman verdi. Teslim olmayınca, askerlerine şehri yağma etmesi emrini verdi.” Bu metinde geçen askerlerin şehri yağmalaması sözünden hoşnut olmayan kumandan R. Bilginer’in bir daha radyoda konuşmaması yönünde direktifte bulunmuştur (Bilginer, 2005, s. 234). Bu tür direktif ve yasaklar, sıkıyönetim sisteminin yoğun yaşandığı bu dönemde bir kanun niteliği taşımış ve demokrasi, özgürlük, hak ve hukuk sistemini zedelemiştir.

1961- 1963 yılları arasında “Arada Bir” adlı sütunda yazılar yazan, röportajlar ve çeşitli tiyatro eleştirileri icra eden R. Bilginer, *Cumhuriyet* gazetesinin ikinci sayfasında deneme türünde yazılar da yazmıştır. Bu dönemlerde Mithat Perin’in *Ekspres* gazetesinde köşe yazarlığı yapmış ve *Şehir* gazetesinde çalışmalarını yürütmüştür. Ayrıca *Hakikati Tasvir* adlı gazeteyi çıkarmış ancak bu gazete oldukça fazla ilgi görünürken 1963 yılında 27 Mayıs askeri yönetimin baskısından dolayı kapatılmıştır. R. Bilginer, Edebiyatçılar Derneği üyesi iken oyun yazarlığı dışında 1966 yılında Refik Erduran, Haldun Taner, Orhan Veli ve Cevat Fehmi Başkut ile birlikte Türk Tiyatro Yazarları Derneğini kurmuştur. Bu derneğin genel sekreterliğini, 1990 yılından sonra da başkanlığını yürütmüş olup Tiyatro ve Televizyon Yazarları Derneğinin kuruculuk ve başkanlık görevlerini yerine getirmiştir. 1978-2002 yıllarında UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu Üyeliği, dahası 1985-1991’de İLESAM Kurucu Üyeliği ve Yönetim Kurulu Üyeliğinde yer almıştır. Atatürk Yüksek Kurumuna bağlı olan Atatürk Kültür Merkezi’nde 1989-2000 yılları arasına Bilim Kurulu ve Yürütme Kurulu üyeliklerinde bulunmuştur. Yazar 2005 yılındaki ölümüne kadar Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü İcra Komitesi Genel Sekreterliği de yapmıştır (Bilginer, 2005, s. 171, 274-278, 292-293; Taştan, 2008, s. XVII; Tural, 2005, s. 404-405).

Gazeteciliğin etki alanının kısıtlandığı dönemde tiyatroya yöneldiği görülmüştür. Tiyatronun bir büyüsü olduğuna ve insana insan ile fikir verdiğine, yaşam sevinci sağladığına, halkın kötülöklere karşı mücadeleciler olmalarına, yöneticileri eleştirerek onların kendilerine özeleştiri yaparak düzelmelerine sebep olan bir mesaj içerdiğine inanmıştır (Bilginer, 2005, s. 13; <http://youtu.be/7tLmQjd1i7M?si=ISQI51sUrPrSfEm>, 2024).

RECEP BİLGİNER’İN DÜŞÜNCE DÜNYASI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

R. Bilginer Cumhuriyet’in ilanından bir yıl önce 15 Mayıs 1922 tarihinde Adana’da dünyaya gelmiştir. 1929 Dünya Ekonomik Krizi’ni, II. Dünya Savaşı’nı, yoklukları, ekonomik sıkıntıları birebir yaşamıştır. İnsanın hayatını biçimlendiren geçmiş oldukça önemli olup hangi koşulda, çevrede, değerlerde var olmaya çalışması kişinin başarısına etki etmektedir. R. Bilginer’in çocukluğunu yaşayamamasının genel olarak bazı problemler yaşattığı söylenebilir. Buna rağmen geçmişinin verdiği sıkıntıları avantaja çevirerek yazılarında sıkıntılarını bir fikir, bir tema olarak kullanmış, mücadeleciler bir ruha sahip olmasına etki etmiştir. 1930’lu yıllarda çocukluk dönemini yaşayan sanatçı, o dönemde dünya ekonomik krizinin etkisiyle Adana’nın verimli topraklarında dahi kıtlık yaşandığını söylemiştir. Bu tür sıkıntılı, yokluk dönemini küçük yaşta yaşayan yazar erkenden büyüdüğünü ve sorumluluk aldığını belirterek yazılarının alt yapısının oluşmasına bu durumun yardım ettiğini ifade etmiştir. II. Dünya Savaşı’nda Edirne’de askerlik yapmış ve savaş sonrasında da 1946 yılında çok partili hayatın vermiş olduğu sorunlara şahitlik etmiştir. R. Bilginer “İnsanlar yalnızca insanca yaşamalı, hayatına devam edip bilgisini, iyiliğini insanlara yaymalı” şeklindeki inanç sistemine sahip olmuş

(<https://www.youtube.com/watch?v=DLuBTN926J8>, 2024; Tural, 2024) ve bu motive onun hayatında önemli bir rol oynamıştır.

Gazetecilik yaşamında çok muhalif bir gazeteci ve 1946 yılında çok partili hayata geçildiğinde hapse ilk giren gazeteci olmuştur. Bir dönem politikacılık ve gazetecilik yapan Bilginer, en yakın işin tiyatro yazarlığı olduğunu itiraf etmiştir. Müzik dinlemeyi ve şarkı söylemeyi seven Bilginer, eserlerini yazarken genellikle çalıştığı konuya uygun bir müziği pikapta açıp bu şekilde yazılarını yazdığını belirtmiştir (Bilginer, 2005, s. 14, 23, 179; <https://www.youtube.com/watch?v=DLuBTN926J8>, 2024).

R. Bilginer'in inanç sistemine, insanın öncelikle belli bir başarıya gelebilmesi için kendi kabuğunu kırıp dar çerçeveden kurtulması gerektiği metaforu hâkim olmuştur. Toplumla birtakım yazarları ya da siyasi başarı kazanmış insanları, kahramanları gerek yaşanan dönemde gerekse geçmişte yaşamış birilerini örnek almasını nasihat etmiştir. R. Bilginer, Namık Kemal'in bir şiirinden "Gel kurtul varlığının o dar hendesinden" mısrasını söyleyerek insanın kendi dar kabuğundan kurtulmasına işaret etmiştir (<https://www.youtube.com/watch?v=DLuBTN926J8>, 2024).

R. Bilginer kendisini, kişilik olarak hata yapan, belki de günahlar da işleyen fakat bunlardan kurtulmak için sabır gösteren biri olarak görmüştür. Umutsuzluğa kapılıp kenara çekilmeyen, çığnmemek için mücadeleci ruha sahip olan biri olmaya çalışmıştır. Sürekli güçlü olmak zorunda hisseden, azimli, çalışkan ve üretken olma çabası içerisinde olmuştur (<https://www.youtube.com/watch?v=DLuBTN926J8>, 2024; Tural, 2024).

R. Bilginer, insanın bir fikir, kendine özgü inanç hazinesi olduğunu, toprağın altında kalan bir servetin ekonomiye, yaşamaya bir katkıda bulunmayacağı gibi bireyin de düşüncesi, felsefesi, iletmek istediği ideali öldüğü zaman kendisi ile birlikte toprağa gitmesini engellemek için harekete geçmesi gerektiğine inanmıştır. Ömrü boyunca yazmış olduğu eserler aracılığıyla halka ışık saçmayı kendisine misyon edinmiştir. Bunun için iki tane günlük siyasi sabah gazetesi çıkarmış sonrasında batmış, devamında üç tane dergi çıkarmış daha sonra bunları da kapatmak zorunda kalmıştır. Belediye meclisi daimî encümen üyesi olarak siyasete girmiş ve buradan da çıkmak zorunda kalmıştır. İnsanın her gün yeniden işe koyulması gerektiğine ve her daim yeni şeyler yapmasından yana olduğunu savunmuştur. Akşamları yürüyüşe çıktığında yazmak istediği bir piyesin diyaloglarını kafasında tasarladığını söylemiştir. İnsanın hayata gelmesindeki hikmetin insanlık görevini yerine getirmesinden geçtiğini ve kendisinin de bunu yaparak başarmaya çalışmıştır. Yazarlık mesleğinden keyif aldığı bilinmektedir. Hacı Bektaş'ın "Benim üç dostum var biri evde kaldı ailem, diğeri yolda kaldı dostlarım, üçüncüsü benimle birlikte geliyor onlar da yaptığım işler" sözü ile R. Bilginer, yazarlık hayatını iyi işler yaptığı dönem olarak görmüştür (<https://www.youtube.com/watch?v=DLuBTN926J8>, 2024). Öyle ki yazmış olduğu birçok eserinde iyiliği, dürüstlüğü ve namuslu birer vatandaş olmayı nasihat etmiş ve kendisi de bu şekilde yaşamaya çalışmıştır.

R. Bilginer'in genel olarak hayata dair görüşleri şu şekildedir:

Dünyayı ve yaşamı çok seviyorum. İnsanların birbirlerini sevmelerini, değişik düşünce ve inançlara hoşgörülü bakılmasını amaçlıyorum. İnsanların kafasından ve ruhandan korku kaldırılmalı, kötülükler yok edilmeli. İnsanlığın en büyük buluşu olan devlet, hakça bir düzen kurmak için vardır. Vatandaşın mutluluğunu ve refahını sağlamak için vardır. Bunun için devlet insanlık aleyhine imtiyazlı sınıfların oluşmasını önlemeli ve devletin temelinde

de amacında da adalet vardır. (<http://youtu.be/7tLmQjd1i7M?si=ISQI51sUrPrSfEm>, 2024; Yurtsever, 1998, s. 18).

R. Bilginer, sanatın ileri doğru bir ışık olduğu, gerçekleri haykırdığını ama politikanın da bir çeşit esnaflığa, ticarete dönüştüğünden bahsetmiştir. Politikacıların kendi zamanlarını, işlerini kurtarmaya çalıştıklarını, vadettiği ufukların kendisine ne kadar oy getireceğine odaklandıklarına ve politikanın artık gerçekdışı bir yöne doğrulduğuna değinmiştir. R. Bilginer'e göre politikanın gerçek anlamda insanları idare etmenin üstün seviyede bir sanat olduğuna işaret etmiştir. Türkiye'nin politikasında bunun ideal olarak kabul edildiğini ancak uygulanmadığını tespit etmiştir. Bir ülkede insanlar yeteri kadar aydınlanmazsa ve fikir, kültür sahibi olmazsa, politikanın bir aldatma sanatına dönüşebileceğine dikkat çekmiştir (Bilginer, 2005, s. 102-129; <http://youtu.be/7tLmQjd1i7M?si=ISQI51sUrPrSfEm>, 2024).

R. Bilginer, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun eski Başkanı Prof. Dr. Sadık Tural ile yirmi üç yıllık dostlukları sürmüş ve birlikte Kırgızistan, Türkmenistan, Kazakistan ve Bulgaristan'da çeşitli kültürel toplantılara katılmıştır. Sadık Tural, R. Bilginer hakkında; "şakası az, esprili fakat ciddi bir adam" ve "yaşamının son 40 yılında hiçbir parti ve grubun adamı olmamakla birlikte kimliğini ve benliğini koruyabilen gerçek bir Türk aydını, gerçek bir Atatürkçü, milliyetçi ve bağımsızlıktır." demiştir (Tural, 2005, s. 422; Tural, 2024).

ESERLERİ

Kırka yakın eseri bulunun R. Bilginer; anı, şiir, inceleme, deneme, roman, senaryo ve tiyatro gibi edebiyat alanlarında çalışmalar yapmıştır. Bu alanda ilk deneyimine şiir ile başlamış, ilk kitabını da inceleme türünde yazmıştır. Şiir yazmaya Konya'da ortaokula gittiği zamanlarda başlamış ve şiirlerinin konusu genellikle hasret temalı olmuştur. Bu bölgede yazdığı şiirlerinde tren, tren rayları konularını kullanırken çocukluğunun geçtiği Adana'ya olan özlemini de dile getirmiştir. *Trenler ve Raylar* başlıklı ilk şiirini *Babalık* gazetesinde yayımlamıştır (Ener, 2009, s. 17; <http://youtu.be/7tLmQjd1i7M?si=ISQI51sUrPrSfEm>, 2024; Taştan, 2008, s. XIV).

1942 yılında *Beyşehir ve Eşrefoğulları* adlı incelemesiyle yazarlık dünyasına adım atmıştır. Bir gazete bürosunda geçenleri 1960 yılında yazdığı *Gazeteciden Dost* adlı ilk piyesinde, tanık olduğu, yaşadığı olayları sahneye aktarmıştır. *İsyancılar* adlı oyununda Aslanköy Olayı sanıklarının Konya'daki yargılanmaları anlatılmış ve 1964 yılında bu tiyatro sergilenmiştir. Bu oyun Türk sineması için senaryo hâline getirilip aynı isim ile beyaz perdeye yansıtılmıştır. 1968 yılında da *Utanç Dünyası* adlı oyunu ile İlhan İskender Ödülü'nü almış ve bu oyun, cezaevi yaşamını sahneye taşımıştır. *Sarı Naciye* isimli oyunu 1976 yılında ödüle layık görülmüştür. *Yunus Emre* oyunu ise 1980 yılında Türk Dil Kurumu Ödülleri almıştır. *Parkta Bir Sonbahar Günüydü* adlı oyun 1978 yılında Devlet Tiyatroları Bursa, Ankara, İstanbul ve İzmir sahnelerinde oynanmıştır. Daha sonra 1982 yılında önce 4 bölümlük sonra da 13 bölümlük televizyon dizisi olarak TRT televizyonlarında yayımlanmıştır. Yazar 2001 yılında Orta Asya'nın en büyük destanı olan *Manas Destanı*'ni Atatürk Kültür Merkezinin siparişiyle bir opera librettosu formatında kaleme almıştır (Bilginer, 2003, s. 2; Akdağ, 2009, s. 309-344; <https://www.youtube.com/watch?v=DLuBTN926J8>, 2024; Tekin, 1945, s. 1-40; Tural, 2024).

1980'lerde durgunluk dönemi yaşayan birçok oyun yazarı gibi R. Bilginer de dönemin durumundan etkilenmiş; siyasî içerikli oyunlar yerine aşkı, evliliği, kıskançlığı, aile bireyleri arasındaki çatışmayı, kimlik arayışını ele alan oyunlar kaleme almıştır. 1981'de *Ben Kimim?*,

1983'te *Oyun Bitti*, 1985'te *Karım ve Kızım*, 1987'de *Kıskanç*, 1988'de *At-Avrat-Silah* adlı oyunlarını icra etmiştir (Bilginer, 1981, s. 1-57; Bilginer, 1995, s. 1-128; Bilginer, 1997, s. 1-101; Ener, 2009, s. 13).

R. Bilginer, doksanlı yıllarda yazdığı oyunlarında seksenli yıllardaki tutumunu sürdürerek politik konulardan ziyade tarihî kahramanların, ünlü kişilerin, şairlerin hayatını ele almıştır. 1990'da *Lâle Bahçesinde Bir Şair* oyununda Şair Nedim'in, 1992'de *Mevlâna: Âşık ve Mâşuk*'ta Mevlâna'nın, 1997'de *Savaşın Barışa Aştan Kavgayı*'da Mustafa Kemal'in, 1998'de *Sevgi ve Barış*'ta Hacı Bektaş-ı Veli'nin hayatını işlemiştir. 1999'da yazdığı *Anılarla Yaşamak* oyununda ise kocasını kaybeden bir kadının yaşam mücadelesini anlatmıştır (Bilginer, 1992, s. 1-109; Bilginer, 1993, s. 1-108; Bilginer, 2000, s. 1-211; Ener, 2009, s. 14).

Bir Zamanlar adlı bir şiir kitabı, *Politikada Bir Sarı Çizmeli* adında hem tiyatro hem de roman, *Manas, Ölümsüz Kahraman* (2 bölümden oluşan Kırgızların efsanevi kurtarıcısı Manas'ı anlatan) operası ve *Hapishane Penceresi, Hapishane, Hapiste Bir Gazeteci, Üç İktidar, Üç Hayal Kırıklığı* adlı anılarını neşretmiştir. Ayrıca senaryo eserleri olan *Parkta Bir Sonbahar Günüydü, Zaferden Sonra, Mavi Tango* – kızı Tülay Bilginer ile yazdığı belgesel, *Kör Öfke* – kızı ile yazdığı “Sözde Ermeni Sorunu”nu anlatan belgesel draması vardır. Deneme türü olarak *İnsan Bir Düşüncedir, Yüreğini Sıcak Tut, Zenginler Hükümeti* eserlerini kamuya sunmuş, inceleme alanında ise *Beyşehir ve Eşrefoğulları, Türkiye Reiscumhuru Celal Bayar'ın Amerika Seyahatleri, Cihan Padişahının Kalp Ağrıları* eserlerini icra etmiştir (Bilginer, 1980, s. 1-223; Bilginer, 1988, s. 95; Bilginer, 2001, s. 220; Bilginer, 1959, s. 107; Taştan, 2008, s. XX).

R. Bilginer'in gazetecilik dalında uzmanlaşmasına yardımcı olan *Vatan* Gazetesi sahibi Ahmet Emin Yalman bir noktada yazarı şiirden uzaklaştırmıştır. Fakat siyasi ve günlük meseleleri realist bir düşüncede aktarmasına ön ayak olmuştur. R. Bilginer de gazetecilik mesleğinden dolayı şiirden uzak durmuş, siyaset ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Yazar, şiir yazmayı uzun soluklu bir maraton olarak görmüş ve insanın yaşamını kaplayan şiire tüm dikkatini verememiştir. 1984 yılında ise ilk kez toplamda otuz sekiz şiirden oluşan *Bir Zamanlar* adlı şiir kitabını yayımlamıştır. Şiir kitabının içerisinde “Bir Zamanlar, Yağmur, İyilik, Gemim, İnanış, Bahar ve Barış, Kuşlar ve Sen, 19 Mayıs 1919, Hapishane, Ağlama Çocuğum, Garip Seviyorum, Vefasız, Geride Bıraktıklarım, Alın Yazısı, Zor Değil Aşk” başlıklı şiirleri mevcuttur. *Yüreğini Sıcak Tut* adlı kitabında ise pek çok gazete ve dergilerde yayımladığı tarihî, politik, kültür ve sanat konulu yazılarını derlemiştir. 1998 yılında *Zenginler Hükümeti* adını taşıdığı bir diğer kitabında ise memleketi, “tuzu kuru insanların” yönettiğini, hükümet mensuplarının sorunlar karşısında takındıkları davranışı ve düşüncelerini eleştirmiştir. *Beyşehir ve Eşrefoğulları* adlı inceleme türündeki eserde Beyşehir'de olan tarihî eserlerin vesikalarını bulup tercümeleri yapılmış ve R. Bilginer de 1945 yılında bunları kitaplaştırarak Eskişehir Kara Matbaasında bastırmıştır. Kitabın içeriğinde; Beyşehir'in tarihî, coğrafi, iktisadi, kültürel, içtimai, siyasal yaşamı yer almıştır. *Türkiye Reiscumhuru Celal Bayar'ın Amerika Seyahatleri* isimli eserde ise dönemin Cumhurbaşkanı olan C. Bayar'ın 27 Ocak-27 Şubat 1954 tarihinde Amerika'ya yaptığı gezideki izlenimlerini aktarmıştır. İstanbul Gazeteciler Cemiyetinden birkaç arkadaşı ile birlikte, Mustafa Kemal'in Türk basınında çıkan haberlerine yer verdiği *Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk* adlı eser yayımlamıştır. Bir diğer inceleme türünde yazdığı *Cihan Padişahının Kalp Ağrıları* isimli çalışmada Kanuni Sultan Süleyman'ın şiirlerini derlemiş ve Kanuni'nin iç dünyasından, ömrü boyunca acı ve ıstırap çektiğinden, varlık içinde manevi yokluk yaşadığından bahsetmiştir (Bilginer, 1998, s. 27; Bilginer, 2002, s. 3-160;

Bilginer ve Banoğlu ve Bozok, 1981, s. 181; Bilginer ve Yalçın, 1954, s. 200; Sipahioğlu, 1964, s. 8; Taştan, 2008, s. XXI-XXVI; Tekin ve Bilginer, 1945, s. 40).

Tiyatro Eserleri: *Karım ve Kızım*, *Sarı Naciye*, *Ben Kimim?*, *Oyun Bitti (Sevdiğim Adam)*, *İsyancılar*, *Hapishane Penceresi*, *Cihan Padişahının Kalp Ağrıları*, *Hapiste Bir Gazeteci*, *Yunus Emre*, *Mevlâna Âşık ve Maşuk*, *Sevgi ve Barış*, *Savaştan Barışa Aştan Kavgaya*, *Manas Ölümsüz Kahraman*(opera librettosu), *Parkta Bir Sonbahar Günüyüdü*, *Zaferden Sonra Mustafa Kemal'in Yaşamından Bir Kesit*, *İnsan Atatürk*, *Lale Bahçesinde Bir Şair*, *Utancı Dünyası*, *Politikada Bir Sarı Çizmeli*, *(Taş Binada Oturanlar)*, *Gazeteciden Dost (Son Misafir)*, *Ben Devletim*, *Aşk Yorgunu*, *Kıskanç*, *At-Avrat-Silah*, *Sırat Köprüsü*, *Anılarla Yaşamak*; Söyleşileri: *İnsan Bir Düşüncedir*, *Bizim Caddeden Portreler*; Çıkarıldığı dergiler: *Türk'e Doğru*, *Bozkar*, *Düşünce*, *Yeni Çağ*; Dizi-Belgesel yapıtları: *Zaferden Sonra*, *Parkta Bir Sonbahar Günüyüdü* – 6 bölümlük dizi, *Kör Öfke*, *Mavi Tango*; Anı türünde eserleri: *Hapishane Penceresi*, *Hapisliğim*, *Üç İktidar Üç Hayal Kırıklığı*; Romanları: *Politikada Bir Sarı Çizmeli*, *Arkamdaki Ayak Sesleri*, *Ağlamakla Gülmek Arasında Bir Kitap*; Şiir-Deneme türünde kitapları: *Bir Zamanlar*, *Yüreğini Sıcak Tut*, *Zenginler Hükümeti*, *Unutulmasın Diye*, *Soruların Gündeminde*; Anlatı türünde eserleri: *Türkiye Reis-i Cumhuriyeti Celal Bayar'ın Amerika Seyahatleri*, *Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk* ve İnceleme kitabı *Beyşehir ve Eşrefoğulları*'dır.⁶

Ödülleri: 1969 – İlhan İskender En Başarılı Oyun Yazarı Armağanı, 1976 – İlme Hizmet Vakfı Yunus Emre Büyük Ödülü, 1989 – TDK Tiyatro Ödülü, 1989 – Kültür ve Turizm Bakanlığı En İyi Tiyatro Yazarı Ödülü (Ener, 2009, s. 25; 2010, s. 127; <https://www.youtube.com/watch?v=2Uu14T5dCNQ>, 2024).

Birçok kurum ve kuruluştan teşekkür paleti, belge ve ödül almış ayrıca Türkmenistan Yazarlar Birliği'nden “aktelpek ve kaftan” giymiş, “yaşuluğ” unvanı ile şeref üyeliğine hak kazanmıştır. Edebiyat hayatına şiirleriyle başlamış, daha sonra tarihsel konulu oyunlarını yazarak İstanbul Şehir Tiyatroları ve Devlet Tiyatrolarında sergilemiştir. *Yunus Emre* adlı piyesi İlme Hizmet Vakfı Ödülü ile Türk Dil Kurumu Oyun Ödülü'ne layık görülmüştür (2010, s. 127; <https://www.youtube.com/watch?v=2Uu14T5dCNQ>, 2024).

R. Bilginer, eserlerinde genellikle Anadolu Türk halk kültüründe önemli bir yere sahip olan insanları ve yapıtlarını incelemiştir. Anadolu'nun bağrında yaşayan bu kişilerin Türk diline, İslam dinine bağlı olduklarını ve insancıl duygulara sahip olduklarından bahsetmiştir. Örneğin; *Yunus Emre* adlı eserinde, Yunus Emre'nin Türkçenin ilk şiir dilini ortaya koyduğunu ve şiirlerini halkın da anlayacağı bir üslupta yazdığını dile getirmiştir. Ayrıca Mevlâna gibi şiir dalına felsefeyi entegre eden ve şiir yoluyla Kur'an'ı Kerim'i açık bir şekilde tefsir eden bir

⁶ Detaylı bilgi için bakınız: Recep Bilginer, *Cihan Padişahının Kalp Ağrıları*, Ders Kitapları Anonim Şirketi Tesisleri, İstanbul 2002; Recep Bilginer, *İsyancılar*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997; Recep Bilginer, *Lale Bahçesinde Bir Şair*, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, 1990; Recep Bilginer, *Savaştan Barışa Aştan Kavgaya*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1997; Recep Bilginer, *Sevgi ve Barış*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2001; Recep Bilginer, *Gazeteciden Dost*, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Ankara 2003; Recep Bilginer, *Ben Devletim*, İzlem Yayınları, İstanbul 1965; Recep Bilginer, *Parkta Bir Sonbahar Günüyüdü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988; Recep Bilginer, *Oyun Bitti*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988; Recep Bilginer, *Karım ve Kızım*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995; Recep Bilginer, *Sarı Naciye*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997; Recep Bilginer, *Kıskanç*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997; Recep Bilginer, *Sırat Köprüsü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000; Recep Bilginer, *Utancı Dünyası*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

fikir yazarının olmadığını savunmuştur (Bilginer, 2001, s. 1-129; Bilginer, 1992, s. 1-109; <http://youtu.be/7tLmQjd1i7M?si=ISQI51sUrPrSfEm>, 2024). Bu nedenle yazar; yaşadığı dönemin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel ve sanat yönlerini tahlil etmekle birlikte geçmişte yaşamış önemli aydınları gelecek kuşaklara tanıtmaya ve felsefelerini anlatmaya çalışmıştır.

SONUÇ

R. Bilginer'in çalışmaları ve fikirleri, şimdiye kadar bütünüyle değerlendirilememiştir. R. Bilginer cehalet konusunda milletin çok okuyarak doğru algılamasının; geleneklerine, kendi ulusal kimliğine sahip çıkmasının zorunluluğuna değindikten sonra Hacı Bektaş'ın *Sevgi ve Barış* adlı piyesinden bir kesitle bu sorunu derinlemesine örneklendirmiştir. Hacı Bektaş-ı Veli, Allah'a giden yolun sadece sevgi, barış, hoşgörü, dostluk ve kardeşlik ile mümkün olabileceğini anlatmaya çalışmıştır. R. Bilginer, günümüz insanların inanç özgürlüğüne saygı duymadıklarını hâlâ da sevgiye, hoşgörüyeye, kardeşliğe hasret kaldıklarından bahsetmiştir. Bu sebeplerden dolayı kendisi söz sanatının gücüne sığınmış, kendisini gazeteciliğe adanmıştır. Gazetede yazdığı yazılar incelendiğinde gazeteci kimliğiyle olumsuz meselelere karşı mücadele ettiği, söz sanatları olan tiyatro, şiir ve romanları ile de insanları kötülöklere karşı uyardığı, bilinçlendirmeye çalıştığı bu araştırma metninde görölmüştür. Bu durum R. Bilginer'in düşünce dünyasını ve sanat anlayışını anlamakta bizlere yol göstermektedir. R. Bilginer, gerçek hayatta her an karşılaşılabilir sosyal olayları eserlerinde işlemiş ve okuyucularına daima ahlaklı, dürüst ve güvenilir bir insan olma yolunda tavsiyelerde bulunmuştur.

Araştırmalar sonucunda R. Bilginer'in, her zaman ezilenin yanında durduğuna ve genel olarak dürüstlükten ve özgürlükten yana olduğu görölmüştür. Gerek gazetecilik hayatında gerekse tiyatro yazarı iken halkı uyarmada bir anlamda dönemi içerisinde ağabeylik rolünü üstlendiği ve ideolojik olmayan ilmi Türkçü bir şahsiyet olarak tarihî birikime ve millî kültüre dayalı bir tutum içerisinde olduğu söylenebilir.

R. Bilginer, oyun yazarının ve gazetecinin topluma karşı sorumlu olduğunun bilincinde ve doğrudan veya dolaylı meydana gelen politik baskılardan ötürü toplumsal sınırların varlığından da haberdardır. Bu yüzden özgürlük ve baskı arasında çelişik bir durum içerisinde kalmış ve yer yer yazarlığı konusunda ödünler vermeye zorlanmıştır. O tiyatro ve roman gibi eserleriyle siyasetin üstünde toplumun sorunlarının çözümü noktasında kalem oynatmaya çalışmıştır. Tiyatro yazarlığının birikimiyle birlikte gazeteci olması, günlük sorunlarla birlikte genele giden yolda kendisine ilkesel bir kültür birikimi sağlamıştır. Toplumun sorunlarının dile getirilmesi ve çözümü noktasında radyoyu da programlarıyla etkin olarak kullanmıştır. Ayrıca gazetecilik hayatında birçok siyaset adamını ve siyasetin kendisini yakından gözleme fırsatı bulmuştur. Felsefi açıdan bakıldığı zaman, sosyal bilimlerin mantığından daha çok, mantığın sosyal bilimlere bakış açılarını sanatla ortaya koymaya çalışmıştır. Böylelikle R. Bilginer'in yazmış olduğu birçok eser sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik alanlarla ilgili tarihî bir kaynak hüviyetini taşımaktadır. Bu yönüyle iyi bir sosyal tarihçi olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, Ö. (2009). Torosların tepesinde bir demokrasi destanı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 74, 309-344.
- Ayhan, B. (2008). Olağanüstü durumlarda toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye basının katkısı: Millî Mücadele Dönemi Türk Basını. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 19, 78-90.
- Bilginer, R. (1959). *Hapishane penceresi*. Türkiye Ticaret Postası Matbaası.
- Bilginer, R. (1980). *Politikada bir sarı çizmeli*. Yazko Yayınevi.
- Bilginer, R. (1981). *Ben kimim?* Devlet Tiyatroları Yayınevi.
- Bilginer, R. (1984). *Hapisliğim*. Yazko, Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi.
- Bilginer, R. (1988). *Parkta bir sonbahar günüydü*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Bilginer, R. (1992). *Mevlâna Âşık ve Mâşuk*, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bilginer, R. (1995). *Karım ve kızım*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bilginer, R. (1998). *Hapiste bir gazeteci*. Çağdaş Yayınları.
- Bilginer, R. (1998). *Zenginler hükümeti*. Dünya Yayınları.
- Bilginer, R. (2000). *Savaştan barışa aşktan kavgaya*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Bilginer, R. (2003). *Gazeteciden dost*. Ankara Devlet Tiyatrosu Yayınevi.
- Bilginer, R. (2005). *Üç iktidar üç hayal kırıklığı*. Doğan Kitap.
- Bilginer, R. (2001). *Yunus Emre*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Bilginer, R., Banoğlu, N. A., & Bozok, H. (1981). *Türk basınında Mustafa Kemal Atatürk*. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti.
- Bilginer, R., & Yalçın, M. A. (1954). *Türkiye Reysicumhuru Celal Bayar'ın Amerika seyahatleri*. Sulhi Garan.
- Dündar, C., & Özgentürk, N. (2005). *İlk durak*. Alfa.
- Ener, A., (2009). Recep Bilginer ve tiyatro oyunları üzerine bir inceleme, [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Ener S., A. (2020). Recep Bilginer. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*.

- İnuğur, M. N. (2005). *Basın ve yayın tarihi*. Der Yayınevi.
- Konur, T. (2013). *Tiyatronun kaynağı*. Dünya Tiyatro Tarihi Ders Kitabı.
- Özgü, M. (1970). Tiyatro bilimi. *Ankara Üniversitesi DTCTF Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü Tiyatro Araştırmaları Dergisi, 1*, 1-18.
- Özgü, M. (1971). Tiyatronun kültür niteliği. *Ankara Üniversitesi DTCTF Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü Tiyatro Araştırmaları Dergisi, 2*, 1-10.
- Semercioğlu, B. (2020). Tarihsel gelişim sürecinde tiyatronun işlevi ve yöntemi. *Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 8*, 21-33.
- Sipahioğlu, E. (1964). Recep Bilginer ile bir konuşma. *Yeditepe, 96*, 8-10.
- Taner, H. (2010). *Tanzimat'tan bugüne edebiyatçılar ansiklopedisi*, (II). Yapı Kredi Yayınları.
- Taştan, Z. (2008). *Recep Bilginer'in tiyatroları*. Kitapevi.
- Tekin, Ö., Bilginer, R. (1945). *Beyşehir ve Eşrefoğulları (Tarih, coğrafya, iktisadi, içtimai yönler ve manzaralar)*. Kara Matbaası.
- Tural, S. (2005). Atatürkçü yazar Recep Bilginer. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 400-422.
- Tuncel, B. (1976). Devlet eliyle tiyatro öğretim ve eğitimi. *Ankara Üniversitesi DTCTF Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü Tiyatro Araştırmaları Dergisi, 7*, 15-16.
- Turinay, N. (2010). Cumhuriyet Döneminde düşünce ve kültür hayatı (1918'den 1938'e). *Prof. Dr. Erol Güngör Anısına Türkiye'de Değişim Sempozyumu*, 419-461.
- Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan holdinglere Türk basın tarihi*, Remzi Kitabevi.
- Yurtsever, Ö. (1998). Edebiyat sosyolojisinin ölçütleriyle Recep Bilginer, [Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Prof. Dr. Sadık Tural ile yapılan röportaj. [R. T.: 10.08.2024, saat: 14:00-16:30].
- <https://www.sabah.com.tr/yasam/recep-bilginer-kimdir-recep-bilginer-eserleri-hayati-sanat-anlayisi-ve-edebi-kisiligi-e1-6312298>, (Erişim Tarihi: 05.07.2024).
- <http://youtu.be/7tLmQjd1i7M?si=ISQI51sUrPrSfEm>, Cem Radyo'da dostu doğru sohbetler: Recep Bilginer, 2 Nisan 2002, (Erişim Tarihi: 05.07.2024).
- <https://www.youtube.com/watch?v=2Uu14T5dCNQ>, Belediye murakıbbı (denetçisi) Recep Bilginer. (Erişim Tarihi: 06.07.2024).

<https://www.youtube.com/watch?v=DLuBTN926J8>, TRT 2 Başarı basamakları. (Erişim

Tarihi: 06.07.2024).